

30 oktober 2019

Paddepoel en Selwerd, gemeente Groningen

Verslag reflectieve monitor

2019 vond hiervan de eerste ronde plaats. Dit gebeurde door middel van een gesprek van 1,5 uur met de gemeentelijke projectleider(s) van de proeftuin en de verantwoordelijke wethouder. De voortgang van de uitvoering werd besproken met als doel om lessen, successen en knelpunten in beeld te brengen. Deze zijn geordend op basis van de thema's van het kennis- en leerprogramma van het PAW.

Algemeen

De gemeente Groningen wil in 2035 aardgasvrij zijn en heeft de wijken Paddepoel en Selwerd ingediend als proeftuin voor het Programma Aardgasvrije Wijken. Beide wijken liggen in het noorden van Groningen. In Paddepoel wonen ongeveer 10.000 bewoners in ongeveer 5.000 woningen, in Selwerd ongeveer 8.000 bewoners in ongeveer 4.000 woningen.

De wijken lijken op elkaar en bestaan hoofdzakelijk uit drie type woningen: appartementen/flats, etage- c.q. portiekwoningen en rijwoningen. Driekwart van de bewoners woont in een huurwoning.

Al vanaf het begin van het proces heeft de gemeente nagedacht over rechtvaardigheid, gelijkheid en solidariteit. Om deze reden wil de gemeente de rijksbijdrage niet beperken tot het gebied van de aanvraag; waarom zou een bepaalde wijk financieel voorgetrokken worden op een andere wijk? De gemeente ziet financieringsmogelijkheden voor inwoners als oplossing en beoogt de rijksbijdrage als vliegwiel te gebruiken om een groter gebied aardgasvrij te maken.

Het gesprek met de gemeente Groningen beperkte zich dan ook niet tot Paddepoel en Selwerd, maar gaat over een groter gebied waarin verschillende technische oplossingen ontwikkeld worden in vier buurten:

- In Selwerd is de gemeente bezig met wijkvernieuwing. Van gevel tot gevel gaat de straat eruit. Hierbij worden direct klimaatadaptatie en riolering meegenomen. Het gaat hier om sloop/nieuwbouw, met aansluiting op een warmtenet.
- In Paddepoel is een bewonersinitiatief voor een warmtenet voor 450 woningen (eigenaar-bewoners). De bewoners werken samen met Shell. Shell investeert veel in wind op zee; de stroom die hier wordt opgewekt wordt o.a. gebruikt om het water voor het warmtenet te verwarmen. Het is een combinatie van wind op zee, WKO en aquathermie. In beginsel wordt er aan deze woningen zo weinig mogelijk veranderd, alleen de meest kosteneffectieve maatregelen zoals kierdichting. De buurt zoekt samen

met Shell naar een optimaal model: goedkope warmte in combinatie met zo weinig mogelijk isoleren, alleen daar waar noodzakelijk en kosteneffectief. De gemeente faciliteert dit initiatief.

- De woningen (flats) van de woningcorporaties worden straks verwarmd via het warmtenet van WarmteStad. Dit warmtenet gaat gevoed worden door een combinatie van restwarmte van twee datacenters en thermische zonne-energie en heeft een back-up van biomassa. De corporatiewoningen worden naar label B gebracht. Het oorspronkelijke idee voor de bron op dit net was geothermie, maar helaas heeft de gemeente dat project moeten stopzetten. Door WarmteStad zijn in de geothermie-periode al veel contracten afgesloten met woning- en vastgoedeigenaren. Daar was ook al een planning voor gemaakt. Grondgebonden woningen in de wijk worden nog niet aangesloten in verband met te hoge aansluitkosten.
- Het gasnet in Vinkhuizen moet voor 2023 vervangen worden. De gemeente verkent de opties om hier ook een warmtenet aan te leggen. Het is niet uit te leggen aan burgers om in 2023 zowel het gasnet te vervangen als bewoners te informeren dat de gaslevering binnen zeven jaar beëindigd gaat worden. De gemeente wil hiervoor met Enexis om de tafel.
- Dan is er nog een wijk van 300 woningen die eigenlijk buiten het gebied valt. Het gaat om slechte kwaliteit woningen en er is sprake van gespikkeld bezit. De eigenaren van de koopwoningen hebben veelal geen financiële ruimte in hun hypotheek om in energiemaatregelen te investeren. Firma Van Wijnen is ingeschakeld om naar de isolatie van de woningen te kijken. GrunnegerPower heeft het dakpotentieel voor zonnepanelen berekend. Er wordt nu gerekend aan een totaalaanbod voor bewoners met een mix van isolatie, opwek en warmtenet.

Regie en organisatie

Dit zijn de successen en knelpunten:

Successen

- De energietransitie is van abstracte plannen naar concrete uitvoering gegaan. Het wordt nu echt zichtbaar in de wijk. Juist in Groningen is er begrip voor om aardgasvrij te worden. Er is groot commitment zowel bij het college als in de gemeenteraad. De gemeente is trots op de gekozen aanpak.
- De energietransitie wordt zoveel mogelijk uitgevoerd in combinatie met wijkvernieuwing. Dit is belangrijk om synergiekansen te benutten.
- Vanwege het urgentiebesef en de noodzaak om op de schaal van de gehele gemeente een analyse te doen, is er voor alle buurten van Groningen al een Transitievisie Warmte opgesteld. Deze is in september 2019 door de raad aangenomen. Voor alle buurten op CBS-niveau zijn de alternatieven afgewogen op basis van onder andere een technische en sociale analyse van de wijk, voor de wijken Selwerd, Paddepoel en Vinkhuizen is benoemd dat deze in 2030 aardgasvrij moeten zijn..

Knelpunten

- De energietransitie is een zeer omvangrijke opgave. Groningen heeft meer geld voor proceskosten nodig en ervaart het gebrek aan middelen hiervoor als zeer knellend. De gemeente kan op dit moment niet alle wijken bedienen.
- Politiek-bestuurlijk is dit moeilijk uitlegbaar. De wethouder vindt het lastig dat niet iedereen tegelijk een alternatief krijgt. Vanwege het urgentiebesef en het sentiment in Groningen is de gemeente al lang bezig, maar ze kunnen nu niet in alle wijken het tempo voeren dat ze zouden willen.

Participatie en communicatie

Dit zijn de successen, geleerde lessen en knelpunten:

Successen

- Communicatie in de wijk verloopt met name door de buurt zelf. De buurt die samen met Shell ontwikkeld wordt is een bewonersinitiatief genaamd 'Buurtwarmte050'.
- In Groningen zijn bewoners in het algemeen intrinsiek gemotiveerd om aan de slag te gaan met de energietransitie.

Geleerde lessen

- Het woord proeftuin wordt niet gebruikt in communicatie met de bewoners; bewoners willen geen proefkonijn zijn.
- Mensen maken zich zorgen over de kosten van de energietransitie. De gemeente kiest voor een start in wijken waar energiearmoede een rol kan gaan spelen.
- De gemeente vindt het belangrijk dat de lusten en lasten van de energietransitie rechtvaardig worden verdeeld. Daarom wordt de proeftuinbuurt niet bevoordeeld t.o.v. de omliggende buurten en worden de proeftuinmiddelen ingezet om een groter gebied dan alleen de proeftuin aardgasvrij te maken. Hierbij is woonlastenneutraliteit uitgangspunt.

Knelpunt

- Aan de ene kant wil de gemeente bewoners min of meer dwingen om op het warmtenet te gaan, maar aan de andere kant moet dit ook aantrekkelijk zijn.

Kosten en financiering

Dit zijn de successen, geleerde lessen en knelpunten:

Successen

- De Waterschapsbank verstrekt een lening aan WarmteStad (eigendom van gemeente Groningen en waterleidingbedrijf) om het warmtenet in Paddepoel aan te leggen. Op de dag van het gesprek is dit heugelijke feit gevierd. Ook de eigenaar van het datacentrum, een belangrijke warmtebron voor het net, was hierbij aanwezig.
- De gemeente wil op systeemniveau een opschaalbaar plan maken. Subsidies gaan het volgens de gemeente Groningen niet oplossen, de oplossing moet van financiering komen. Gelijkheid, rechtvaardigheid en solidariteit zijn daarbij voor Groningen kernbegrippen. De proeftuinwijken mogen niet veel beter af zijn dan de andere wijken.
- Het is uniek dat de rijksbijdrage niet alleen wordt ingezet voor de proeftuinwijk en op een andere wijze dan andere proeftuinen doen. De gemeente gaat uit van woonlastenneutraliteit. De rijksbijdrage van €4 miljoen zal worden ingezet om €40 miljoen aan financiering voor bewoners beschikbaar te maken.

Geleerde lessen

- De aansluiting van een grondgebonden woning op het warmtenet kost ongeveer €15.000, in de woning zelf moet dan nog eens €5.000 euro geïnvesteerd worden. De gemeente heeft geleerd dat, om bewoners een aantrekkelijk aanbod te doen, isolatie en zonnepanelen onderdeel moeten zijn van het pakket. Enkel aansluiten op een warmtenet (met kosten) zonder warmtevraagreductie is niet woonlastenneutraal. De gemeente zou graag een laagrente lening (1,3%) hiervoor verstrekken. Hiermee kan het hele gebied dezelfde behandeling krijgen en kunnen alle aansluitingen aardgasvrij worden.
- Als de gemeente in Vinkhuizen bij de vervanging van de gasleiding direct een warmteleiding aanlegt, dan scheelt dit 50% van de aansluitkosten (€7.500).

Knelpunten

- Grootste zorg van bewoners is: “hoe betaal ik dit?”. Paddepoel en Selwerd zijn wijken met lage inkomens, er bestaat een risico op energiearmoede door stijgende lasten.
- Gebouwgebonden financiering is nodig om de multiplier van de Rijksbijdrage van € 4 naar € 40 miljoen te kunnen realiseren. Groningen is in gesprek met de SVn/Nationaal Energiebespaarfonds hierover. Graag zien zij dat het zo snel mogelijk beschikbaar is. Zelfs baatbelasting wordt als middel onderzocht.
- De gemeente heeft problemen om de begroting rond te krijgen. Energie is belangrijk, maar niet zo urgent als bijvoorbeeld jeugdzorg. Door de uitdagingen op de gemeentelijke begroting staat de voortgang van energietransitie onder druk.
- De gemeente zou willen dat iedereen dezelfde kosten betaalt voor een aansluiting op het warmtenet. Dat mandaat heeft Enexis niet. Integrale afwegingen zijn nodig om de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk te houden en dat gebeurt nu niet. De gemeente gaat een studie doen naar de rol in de energietransitie voor de gemeente en hoe die gefinancierd moet worden. De gemeente wil meer inzicht krijgen in de kosten die zij moeten maken om in te kunnen schatten of de rijksbijdrage reëel is.

- Proceskosten zijn aanzienlijk en hiervoor is onvoldoende budget beschikbaar. Andere wijken zijn hierdoor even on-hold gezet. De energietransitie kost veel tijd, energie en geld.
- De gemeente kiest ervoor om te starten in wijken waar energiearmoede een rol kan gaan spelen. Er wonen mensen die geen draagkracht hebben om te lenen of gespaard hebben om te investeren in de energietransitie in de woning.

Technische oplossingen

De gemeente Groningen wil graag een open warmtenet waar ruimte is voor meerdere warmteleveranciers. Er worden nu al meerdere bronnen meegenomen in de ontwikkeling van de warmtenetten.

Knelpunt

- De aansluitplicht op gas: als er een aantal mensen niet mee wil, moet het gasnet voor een klein aantal mensen blijven liggen.

Wetgeving en juridische randvoorwaarden

Knelpunten

- Gebouwgebonden financiering met een termijn van 30 jaar is nodig.
- De gemeente zou graag experimenteerruimte willen voor afsluitbevoegdheid voor aardgas.
- De gemeente Groningen vindt dat de warmtelevering (deels) gesocialiseerd moet worden. Zo zorg je dat overal dezelfde tarieven komen. Het zou goed zijn als er in ieder geval integraal een afweging gemaakt wordt voor de infrastructuur. Bijvoorbeeld dat Enexis bij het vervangen van het aardgasnet ook over warmte nadenkt. Dat gebeurt nu niet.